

Vergaderjaar 2025–2026

36 877

Gezamenlijke Mededeling aan het Europees Parlement, de Raad, het Europees Economisch en Sociaal Comité en het Comité van de Regio's: Europees schild voor de democratie: zorgen voor sterke en veerkrachtige democratieën

B

BRIEF VAN DE MINISTER VAN BUITENLANDSE ZAKEN

Aan de Voorzitter van de Eerste Kamer der Staten-Generaal

Den Haag, 30 januari 2026

Overeenkomstig de bestaande afspraken ontvangt u hierbij 10 fiches die werden opgesteld door de werkgroep Beoordeling Nieuwe Commissie voorstellen (BNC).

Fiche 1 – Mededeling Versterking van de economische veiligheid van de EU.

Fiche 2 – Mededeling EU-Agenda voor Steden.

Fiche 3 – Kapitaalmarktintegratie en Toezichtcentralisatie Pakket (KTP).

Fiche 4 – Finaliteitsverordening.

Fiche 5 – Mededeling over het EU actieplan tegen drugshandel.

Fiche 6 – RESourceEU actieplan en voorstel tot aanpassing van de verordening kritieke grondstoffen.

Fiche 7 – Wijzigingsvoorstel Verordening CO₂-emissienormen zware bedrijfsvoertuigen.

Fiche 8 – Herziening EU-drugsstrategie.

Fiche 9 – Mededeling *European Democracy Shield*.

Fiche 10 – Mededeling EU strategie Maatschappelijke Organisaties.

De Minister van Buitenlandse Zaken,
D.M. van Weel

Fiche 9: Mededeling European Democracy Shield

1. Algemene gegevens

- a) *Titel voorstel*
Gezamenlijke mededeling aan het Europees Parlement, de Raad, het Europees Economisch en Sociaal Comité en het Comité van de Regio's: Europees schild voor de democratie: zorgen voor sterke en veerkrachtige democratieën
- b) *Datum ontvangst Commissiedocument*
12 november 2025
- c) *Nr. Commissiedocument*
JOIN(2025) 791
- d) *EUR-Lex*
https://commission.europa.eu/document/2539eb53-9485-4199-bfdc-97166893ff45_en
- e) *Nr. impact assessment Commissie en Opinie Raad voor Regelgevings-toetsing*
Niet opgesteld
- f) *Behandelingstraject Raad*
Raad Algemene Zaken
- g) *Eerstverantwoordelijk ministerie*
Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties in nauwe samenwerking met het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap.

2. Essentie voorstel

Op 12 november 2025 heeft de Europese Commissie (hierna: Commissie) een pakket ter verdediging van de Europese democratieën gepubliceerd: het *European Democracy Shield* (hierna: EUDS).¹ Het pakket bestaat uit een reeks samenhangende maatregelen en acties en is gestoeld op drie pijlers: ten eerste integriteit van de informatieruimte, ten tweede weerbare instellingen, vrije verkiezingen en onafhankelijke media, en ten derde maatschappelijke veerkracht en betrokkenheid van burgers.²

De Commissie stelt de oprichting van een Europees Centrum voor Democratische weerbaarheid voor (*European Centre for Democratic Resilience*, hierna: ECDW). In het ECDW worden bestaande netwerken, deskundigheid, instrumenten en middelen van de EU en de lidstaten samengebracht. Het ECDW beoogt gemakkelijkere informatie-uitwisseling tussen Europese instellingen/gremia, relevante organisaties en tussen lidstaten onderling, alsmede de ondersteuning van capaciteitsopbouw. Bij de uitwerking van deze mededeling en de oprichting van het ECDW zal de bevoegdhedenverdeling tussen de EU en de onafhankelijke lidstaten gerespecteerd worden.

Om de integriteit van de informatieruimte te vergroten zal middels een onafhankelijk Europees netwerk van factcheckers de factcheckcapaciteit in alle officiële talen van de EU worden versterkt. Daarnaast zal het *European Digital Media Observatory* (EDMO) nieuwe, onafhankelijke monitoring- en analysecapaciteit ontwikkelen voor grote evenementen, zoals verkiezingen of crisissituaties, zijnde onder andere gezondheidsnoodgevallen of

¹ Gelijktijdig heeft de Commissie ook een EU-strategie voor het beschermen en versterken van maatschappelijk middenveld gepubliceerd. Hier wordt een separaat BNC-fiche voor opgesteld.

² De commissie houdt bij de aanpak rekening met bestaande competenties tussen de EU respectievelijk lidstaten en bouwt voort op eerdere initiatieven (Actieplan voor Europese democratie (2020), Pakket voor de verdediging van de democratie (2023), en bestaande gremia en processen.

natuurrampen.³ De richtlijn audiovisuele mediadiensten wordt geëvalueerd en mogelijk herzien met het oog op de informatieruimte. Het gaat onder meer om de bescherming van minderjarigen, modernisering van reclameregels en prominentie van mediadiensten van algemeen belang.

Verschillende initiatieven uit het voorstel (o.a. het ECDW, EDMO en het Europees netwerk van factcheckers) hebben een bredere reikwijdte dan enkel EU-lidstaten door zich ook te richten op (potentiële) kandidaat-lidstaten. Op deze manier beoogt de Commissie gerichte capaciteitsopbouw te ondersteunen om ook (potentiële) kandidaat-lidstaten, als Oekraïne en Moldavië, weerbaarder te maken tegen FIMI (*Foreign Information Manipulation and Interference*) en hybride dreigingen, de democratische rechtsstaat te bestendigen en onder andere onafhankelijke media en mediavrijheid te versterken.

De Commissie stelt voor de weerbaarheid van onafhankelijke media te versterken door huidige financiële steun te verbinden met financiering voorgesteld in het nieuwe Meerjarig Financieel Kader (MFK).⁴ De Commissie zal een actualisering van de EU-aanbeveling over de veiligheid van journalisten voorstellen en meer actie ondernemen ter ondersteuning van het bestaande EU-kader voor de bestrijding van onrechtmatige rechtszaken tegen publieke participatie (de SLAPP-richtlijn).

De Commissie beoogt de weerbaarheid van Europese en nationale instituties te versterken zonder competenties te wijzigen, bijvoorbeeld kijkend naar verkiezingsprocessen, politieke actoren en vrije en onafhankelijke verkiezingen. De Commissie zal het *European Cooperation Network on Elections* (ECNE) versterken door systematische informatie-uitwisselingen te organiseren over de integriteit van verkiezingsprocessen en de veiligheid van (kandidaat-)politieke ambtsdragers. Daarbij heeft de Commissie bijzondere aandacht voor (online) haat tegen vrouwen in politiek.⁵ De Commissie zal ook richtsnoeren presenteren over het verantwoorde gebruik van AI in verkiezingsprocessen, de verkiezings-toolkit voor digitale dienstencoördinatoren actualiseren, alsmede een aanbeveling met handreikingen presenteren om de veiligheid van politieke actoren te verbeteren.

De Commissie stelt daarnaast voor de maatschappelijke weerbaarheid en de betrokkenheid van burgers te vergroten. Naast maatregelen om de media- en digitale geletterdheid te bevorderen (alle leeftijden), zal de Commissie een competentiekader voor EU-burgerschap ontwikkelen, evenals richtsnoeren om de burgerschapsvorming op scholen te verbeteren. Ook zal de Commissie de maatschappelijke en democratische betrokkenheid van burgers in belangenbehartiging en besluitvorming ondersteunen door middel van participatie- en raadpleginginstrumenten, met bijzondere aandacht voor het lokale niveau en betrokkenheid van jongeren. Om burgers meer bewust te maken van hun democratische grondrechten, zal de Commissie een EU-gids voor democratie voorstellen gerelateerd aan EU-kaders en wetgeving.

De Commissie heeft ook oog voor vrijheid van wetenschap en artistieke vrijheid als belangrijke elementen voor democratische samenlevingen. Zij zal ook wetenschappelijk onderbouwde besluitvorming helpen bevor-

³ De Commissie stelt een herziening van de richtlijn audiovisuele mediadiensten voor met als doel de modernisering van reclameregels en met nadruk op het algemeen belang vanuit mediadiensten.

⁴ Specifiek het AgoraEU programma.

⁵ De Commissie vraagt hier en in andere initiatieven eveneens aandacht voor gender gelijkheid en de positie van vrouwen.

deren, onder meer door een aanbeveling over wetenschappelijke onderbouwing in de beleidsvorming vast te stellen. Ook heeft de Commissie aangegeven de vrijheid van wetenschappelijk onderzoek te verankeren in EU-wetgeving. Daarnaast beziet de Commissie de mogelijkheid van het oprichten van een *European Centre of Expertise on Research Security*.

3. Nederlandse positie ten aanzien van de mededeling

a) Essentie Nederlands beleid op dit terrein

Het beschermen en versterken van onze democratische rechtsstaat en democratische processen is een prioriteit van het kabinet. Dit gebeurt onder andere door het tegengaan van risico's en dreigingen voor het verkiezingsproces, het voorkomen dat mis- en desinformatie democratische processen en onze samenleving ondermijnt, en het versterken van de (democratische) weerbaarheid van burgers, maatschappelijke organisaties en de samenleving. Met het oog op de geopolitieke en technologische ontwikkelingen neemt het kabinet concrete maatregelen om dreigingen het hoofd te bieden.

Het kabinet staat voor een robuust en integer verkiezingsproces. Uw Kamer is op 4 juli jl. per brief geïnformeerd over de recent getroffen maatregelen om risico's op buitenlandse beïnvloeding in het verkiezingsproces tegen te gaan.⁶ Hierin is ook de offensieve aanpak tegen desinformatie aangekondigd, met onder andere de oprichting van een orgaan voor het detecteren van FIMI. Daarnaast werkt het kabinet breder aan het tegengaan van ongewenste buitenlandse beïnvloeding. De Wet transparantie en tegengaan ondermijning door maatschappelijke organisaties (WTMO) is momenteel in behandeling in de Eerste Kamer. Tevens wordt gewerkt aan een uitvoeringswet voor de Europese verordening inzake transparantie en gerichte politieke reclame. In de *Emancipatienota: Veilig Meedoen!* wordt nader toegelicht hoe dit kabinet zich inzet voor de veiligheid van vrouwen en lhbtq+ personen tegen desinformatie en online haat specifiek tegen hen gericht.⁷ Daarnaast erkent het kabinet dat het functioneren van Nederland als democratie en gemeenschap niet alleen goed openbaar bestuur vraagt, maar ook om actieve betrokkenheid van burgers zelf. Op 1 januari 2025 is de Wet versterking participatie op decentraal niveau in werking getreden. Deze wet verplicht lokale overheden om binnen twee jaar een participatieverordening op te stellen. Op nationaal niveau zijn voorbeelden van burgerparticipatie het nationaal burgerberaad klimaat en de samenwerking met de Nationale Jeugdraad om betrokkenheid van jongeren bij EU-beleid te bevorderen.

Het kabinet constateert dat het werken voor de publieke zaak en de aantrekkelijkheid van het ambt onder druk staat.⁸ Het kabinet biedt met het programma weerbaar bestuur ondersteuning aan politieke ambtsdragers die te maken krijgen met (online) bedreigingen, agressie en geweld.⁹ Hierbij is nadrukkelijk aandacht voor de positie van vrouwen mede gelet op het feit dat zij frequenter en persoonlijker geraakt worden. Bij de gemeenteraadsverkiezingen van maart 2026 zal het kabinet met de gemeenten extra aandacht besteden aan de veiligheid en bescherming van het verkiezingsproces en de betrokken personen.

⁶ Kamerstukken II, 2024/25, 36 552, nr. 12

⁷ Kamerstukken II 2024–2025, 30 420, nr. 418

⁸ Monitor Integriteit en Veiligheid (2024); Kamerstukken II, 2024/25, 36 600 VII, nr. 143

⁹ Kamerstukken II, 2024/25, 28 844, nr. 279

Het kabinet ziet publieke en private media als essentieel voor een gezonde democratische rechtsstaat om inwoners gericht te informeren, zowel op nationaal als lokaal/regionaal niveau. Het kabinet signaleert dat het medialandschap en -beleid volop in beweging is; zo wordt de landelijke publieke omroep momenteel hervormd en wordt gewerkt aan het versterken van de lokale publieke omroepen.¹⁰ Terwijl de mediasector onder druk staat, onder meer door technologische ontwikkelingen en veranderd mediagebruik, is het voor het kabinet evident dat de behoefte aan onafhankelijke journalistiek onveranderd is gebleven.¹¹ De rol en betekenis van grote platformen, de digitale dienstenverordening (DSA) en de uitvoeringswet, die 4 februari 2025 in werking is getreden en het toezicht regelt, is in dit kader ook relevant.¹²

Het kabinet ondersteunt het werk van Netwerk Mediawijsheid – waar meer dan 1200 partners bij aangesloten zijn – om de mediawijsheid te versterken, bijvoorbeeld via projecten als MediaMasters of DichterBij-Nieuws.¹³ Tevens is Nederland in Europees verband voorloper met het ondersteunen van de veiligheid van journalisten bijvoorbeeld door het structureel financieren van PersVeilig.¹⁴ Het kabinet zet zich daarnaast via Wetenschapveilig¹⁵ in voor het beschermen van wetenschappers die bedreigd worden of zich niet veilig voelen.

Het beschermen van de democratische rechtsstaat doen wij niet alleen; initiatieven om de Europese samenwerking hiertoe te versterken worden verwelkomd.¹⁶

Het kabinet zet in op een stevige en structurele samenwerking met andere lidstaten en Europese instellingen om onze democratische en maatschappelijke weerbaarheid te beschermen en bevorderen.

Het kabinet voert actief samenwerkingsbeleid gericht op kandidaat-lidstaten van de EU. De democratische rechtsstaat, fundamentele waarden en principes zijn hierbij leidend, waarbij het kabinet steng vasthoudt aan de eisen voor EU-lidmaatschap, waaronder de Kopenhagen-criteria.

b) Beoordeling + inzet ten aanzien van dit voorstel

Het kabinet verwelkomt de mededeling en steunt het doel van gerichte samenwerking en maatregelen om onze democratische rechtsstaat en fundamentele rechten en waarden beter te beschermen tegen externe en interne dreigingen. Dit is een grote en urgente opgave, gelet op de geopolitieke ontwikkelingen, snel ontwikkelende (digitale) dreigingen en mogelijke impact hiervan op onze democratische processen als verkiezingen, en een veilige en eerlijke publieke ruimte. Een groot aantal lidstaten en kandidaat-lidstaten ervaart deze dreigingen ook. Het kabinet heeft wel vragen over de mate waarin een aantal van deze beleidsonderwerpen op EU-niveau thuishoren.

Het kabinet constateert evenwel dat een aanzienlijk deel van de mededeling nog nader moet worden uitgewerkt, zoals de aankondiging van verschillende aanbevelingen. Het kabinet zal de uitwerking van deze mededeling en onderhavige aanbevelingen bezien in het licht van het

¹⁰ Kamerstukken II, 2025–26, 36 800 VIII, nr. 16

¹¹ Kamerstukken II, 2024–25, 32 827, nr. 370. De WRR betitelde dit als de «platformisering» van de publieke ruimte.

¹² Staatsblad 2025, 21 (zie: <https://wetten.overheid.nl/BWBR0050739/>). De wet wijst de Autoriteit Consument en Markt (ACM) aan als digitale dienstencoördinator en toezichthouder en de Autoriteit Persoonsgegevens als andere bevoegde autoriteit

¹³ DichterBijNieuws: samen voor een vrije en veilige pers

¹⁴ Kamerstukken II, 2024–25, 31 777, nr. 56

¹⁵ Wetenschapveilig.nl

¹⁶ Kamerstukken II, 2024/25, 30 821, nr. 304.

uitgangspunt dat de EU haar bevoegdheden alleen uitoefent wanneer dat noodzakelijk is. In het kader van de uitwerking van het EUDS, waarin de bescherming van de democratische orde centraal staat, benadrukt het kabinet dat er een duidelijkere koppeling nodig is tussen aantastingen van de kernwaarden van de EU en de inzet van de Commissie. Daarmee wil het kabinet borgen dat het EUDS niet alleen breed toepasbaar is, maar ook gerichtere acties omvat wanneer fundamentele Europese waarden daadwerkelijk onder druk staan. Bovendien is momenteel onvoldoende zichtbaar op welke wijze het EUDS daadwerkelijk bescherming biedt aan gemarginaliseerde groepen, zoals vrouwen, lhbtqi+ personen of andere kwetsbare burgers.

Het kabinet onderschrijft met de Commissie een aantal principiële uitgangspunten ten aanzien van deze mededeling: houd rekening met de bestaande competenties van de EU en lidstaten en het subsidiariteitsbeginsel, laat inhoud en feiten leidend zijn in een objectieve en controleerbare aanpak, faciliteer effectieve informatieverzameling en -deling met inachtneming van bestaande juridische en (veiligheids)technische kaders (zoals de Algemene Verordening Gegevensbescherming) en benut bestaande structuren en versterk die waar nodig met gerichte acties.

Het kabinet steunt in dit kader het initiatief voor het vormen van het ECDW. Het kabinet deelt de analyse dat de veelzijdige aard van de hedendaagse dreigingen vraagt om een beter geïntegreerde aanpak om informatie uit bestaande structuren samen te brengen op een centraal punt, en zo silovorming en overlappend werk te voorkomen. Gestructureerde samenwerking tussen de Commissie en de Europese Dienst voor Extern Optreden (EDEO) achten zowel de Commissie als het kabinet hierbij van belang om tot een effectieve aanpak te komen. Zoals de Commissie in de Mededeling schrijft, vindt het kabinet het van groot belang dat bij het ECDW de bevoegdheden-verdeling tussen lidstaten en de EU gewaarborgd blijft en dat de onafhankelijkheid van relevante organisaties in acht wordt genomen.

Conform de motie Paternotte¹⁷ pleit het kabinet in de uitwerking van het ECDW voor het opnemen van tegenmaatregelen wanneer er duidelijk sprake is van beïnvloeding van verkiezingen en ongewenste inmenging in democratische processen. Het is ook hier van belang om reeds bestaande structuren te gebruiken. Daarnaast ziet het kabinet kansen om informatiedeling rond FIMI-campagnes te versterken. Dit wordt al gedaan in de *Rapid Alert System* (RAS). Het ECDW kan (kandidaat)lidstaten hierin ondersteunen. Ten aanzien van FIMI, is het positief dat de Commissie – in samenwerking met de mediatoezichthouders – werkt aan een gemeenschappelijke lijst van criteria om op te treden tegen *rogue* mediadiensten van buiten de EU.

De samenwerking die de Commissie voorstaat met en steun aan (potentiële) kandidaat-lidstaten sluit aan bij het EU-uitbreidingsbeleid waarbij de fundamentele grondbeginselen (waaronder democratie, rechtsstaat en veiligheid) centraal staan. Het ligt in de rede – en is in lijn met de doelstellingen en ambities van het kabinet – om de samenwerking verder te versterken en het aangekondigde ECDW kan hierbij een belangrijke rol vervullen.

Net als de Commissie, ziet het kabinet dat inzet nodig is voor het versterken van het maatschappelijk middenveld en onafhankelijke media. Daarom verwelkomt het kabinet het voorstel van de Commissie om een stakeholderplatform in te richten voor onafhankelijke, niet-institutionele

¹⁷ Kamerstuk 21 501-02, nr. 3043

partijen die kunnen bijdragen aan het werk van het ECDW. Dit platform kan de betrokkenheid van maatschappelijke actoren vergroten en daarmee de weerbaarheid van de democratische rechtsstaat versterken. Hierbij is het belang dat hun rol helder is afgebakend ten opzichte van de structuren van het ECDW. Daarnaast kijkt het kabinet met belangstelling naar de versterking van het EDMO-netwerk en samenwerking met factcheckers, waarbij wel de vraag speelt waarom er een nieuw factcheckersnetwerk moet worden opgezet en dit niet onder het reeds bestaande EDMO-netwerk of het *European Fact-checking Standard Network* kan vallen. Dit dient in de uitwerking verduidelijkt te worden met het oog op effectieve samenwerkingsstructuren, waarbij het belang van onafhankelijke en duurzame werking van de factchecknetwerken, en de continuïteit van de activiteiten die daarop gericht zijn, gewaarborgd wordt. Hoewel de onafhankelijkheid van het voorgestelde factcheckersnetwerk geborgd is, blijft dit voor het kabinet een aandachtspunt. Voorkomen moet worden dat er door de nationale of Europese overheid wordt gefactcheckt. Dit moet een rol blijven voor de onafhankelijke media en organisaties uit het maatschappelijk middenveld. Factchecken dient een bijdrage te leveren aan de bescherming van vrijheid van meningsuiting en het publieke debat. Voorkomen moet worden dat onwelgevallige meningen worden ingeperkt. Het al dan niet deelnemen aan zo'n netwerk moet een vrije keuze blijven. Ook is het van belang dat burgers zelf de ruimte behouden om een eigen oordeel over informatie te vellen. Het kabinet blijft zich daarom nationaal inzetten op het vergroten van mediawijsheid en digitale geletterdheid zodat mensen, en in het bijzonder jongeren, een kritische blik houden op wat zij online tegen komen.

Het kabinet steunt de Commissie in haar onderzoeken naar overtredingen van de DSA door zeer grote online platformen en verwelkomt de uitbreiding van het handelingsperspectief voor nationale toezichthouders via een versterkte toolkit voor verkiezingen. Het kabinet steunt ook het voornemen van de Commissie om met de digitaaldienstencoördinatoren een vrijwillige crisis- en incidentprotocol op te stellen, zoals bedoeld in artikel 48 van de DSA. Het kabinet is positief over het voornemen van de Commissie om te beoordelen in hoeverre ondertekenaars van de gedragscode inzake desinformatie hun verbintenissen naleven. Specifiek verwelkomt het kabinet de inzet van de Commissie om de transparantie van aanbevelingssystemen te vergroten.

Het kabinet steunt het voornemen van de Commissie om de samenwerking op het gebied van (weerbare) verkiezingen, met name via het *European Cooperation Network on Elections* (ECNE) verder te versterken. Het kabinet kijkt uit naar de aanbeveling inzake veiligheid voor politieke kandidaten en ambtsdragers. De Commissie besteedt met recht aandacht aan de veiligheid van gekozen volksvertegenwoordigers, kandidaten en politieke ambtsdragers. Het kabinet steunt de bijzondere aandacht die de Commissie heeft voor (online) haat tegen vrouwen in politiek. Het kabinet wil tevens met de Commissie en andere lidstaten werken aan gedeelde standaarden en normen tegen agressie en intimidatie van bestuurders en volksvertegenwoordigers. Verder wil het kabinet samenwerken om online agressie en intimidatie op sociale media platformen tegen te gaan. De Nederlandse aanpak en praktijkvoorbeelden zijn in aanloop naar de publicatie van het EUDS gedeeld met de Commissie, onder andere via het ECNE.

Het kabinet kijkt positief naar het *Mediaweerbaarheidsprogramma* dat de nadruk legt op mediavrijheid, pluriformiteit en de koppeling met de ontwikkelingen in de digitale markt. Het kabinet onderschrijft de doelstellingen evenals de constatering dat adequate financiering benodigd is. Het kabinet nodigt de Commissie uit om het financiële arrangement nader uit

te werken zodat helder is hoeveel geld er beschikbaar komt voor aanvragen.

De aangekondigde maatregelen kunnen voortbouwen op de nationale inzet ten aanzien van persveiligheid.¹⁸ Het kabinet onderstreept de in de strategie verwoorde opvatting dat het onderwijs een essentiële functie vervult bij het versterken en bestendigen van onze democratie. In relatie tot deze – en eerder door de Commissie – voorgestelde maatregelen wijst het kabinet op de autonomie van Nederlandse onderwijsinstellingen en de beperkte bevoegdheid van de EU op onderwijsbeleid.¹⁹

Het kabinet onderschrijft het belang van de verbetering van basisvaardigheden en uitwisseling van *best practices* tussen lidstaten onderling en met de EU. Het kabinet constateert dat diverse initiatieven op dit vlak nog nader uitgewerkt moeten worden door de Commissie; dit geldt voor de richtsnoeren voor leerkrachten en onderwijsactoren inzake het aanpakken van desinformatie en het bevorderen van digitale geletterdheid en de aankondiging van een nieuwe expertgroep (mogelijk in aanvulling op de bestaande *Media Literacy Expert Group*). Voor het kabinet is het van belang dat de nationale wettelijke opdracht aan scholen om invulling te geven aan burgerschapsonderwijs leidend blijft en dat de aangekondigde initiatieven deze opdracht ondersteunen.

Tot slot verwelkomt het kabinet de «*whole-of-society*» aanpak en het gebruik van wetenschappelijke kennis in de ontwikkeling van beleid. Dat is in lijn met het Nederlandse standpunt en sluit aan bij initiatieven om de weerbaarheid van bestuur, democratie en samenleving te vergroten met inachtneming van grondrechtelijke waarborgen en de kwaliteit van beleid te vergroten. Wel vraagt het kabinet aandacht voor de specifieke rol die het maatschappelijk middenveld kan spelen in het versterken van de (lokale) democratie en maatschappelijke weerbaarheid en hoe de samenwerking concreet ingericht wordt.²⁰ Het kabinet verwelkomt het initiatief van de Commissie voor het verankeren van de vrijheid van wetenschappelijk onderzoek in EU-wetgeving, maar heeft nog wel vragen over de vorm en praktische uitwerking hiervan. Voor het kabinet is van belang dat dit aansluit op de afspraken die zijn gemaakt in de Europese Hoger Onderwijsruimte (EHEA), aangezien academische vrijheid niet alleen wetenschappelijk onderzoek maar ook het hbo- en wo-onderwijs raakt.

c) Eerste inschatting van krachtenveld

Naar het zich laat aanzien kan de mededeling, in algemene zin, op steun van de lidstaten rekenen. Stevigere Europese samenwerking, ook met maatschappelijke instituties en kandidaat-lidstaten, wordt verwelkomd om de democratische en maatschappelijke weerbaarheid zelf, onderling en in samenhang te kunnen versterken. Er zijn ook zorgen of het voorstel het beoogde effect zal bereiken. Gelet op de reikwijdte van het voorstel en de «*whole-of-society*» benadering zal naast de gebruikelijke actoren een groot aantal instituties en organisaties betrokken zijn bij de uitwerking van de mededeling en het aangekondigde ECDW. De Commissie neemt die uitwerking nu ter hand.

¹⁸ Kamerstukken II 2024–25 31 777, nr. 56.

¹⁹ Doel en reikwijdte moeten (om die reden) helder en scherp geformuleerd zijn en het kabinet zal bij nadere uitwerking van de voorstellen die bezien met inachtneming van de competenties tussen de EU en Nederland.

²⁰ Een belangrijk aspect hiervan is het waarborgen van publieke en private financieringsstromen om te investeren in democratische en maatschappelijke betrokken- en weerbaarheid. Zie hiertoe ook het BNC-fiche over de strategie maatschappelijk middenveld die gelijktijdig als één pakket door de Commissie is uitgebracht.

Het EP heeft het lid Tomas Tobé (EPP) als rapporteur benoemd en er is een eerste debat geweest over het EUDS. Reacties waren divers; van verwelkomend tot vragen of het EUDS gewenst is. Verder is relevant dat de Raad in Voorzitterschapsconclusies onder het Pools voorzitterschap het belang van democratische weerbaarheid, specifiek in de context van dit pakket, onderstreept heeft.²¹

4. Grondhouding ten aanzien van bevoegdheid, subsidiariteit, proportionaliteit, financiële gevolgen en gevolgen voor regeldruk, concurrentiekracht en geopolitieke aspecten

a) Bevoegdheid

De grondhouding van het kabinet is positief. De mededeling heeft betrekking op het bevorderen van de democratie en het maatschappelijke middenveld van de Europese Unie.

De democratie is één van de waarden waarop de Unie berust die zijn neergelegd in artikel 2 VEU. De waarden van de Unie van artikel 2 VEU moet de EU (en haar lidstaten) eerbiedigen wanneer zij optreden binnen de grenzen van de bevoegdheden die in de Verdragen aan de Unie zijn toebedeeld. De Commissie kan deze mededeling uitvaardigen uit hoofde van haar rol als hoedster van de Verdragen (artikel 17 VEU). Het betreft hier overigens geen aankondiging van concrete regelgeving, maar de Commissie wil met deze mededeling een strategie uitrollen die zich richt op het versterken van de betrokkenheid, bescherming, ondersteuning en financiering van maatschappelijke organisaties en mensenrechtenverdedigers. De Commissie is zodoende bevoegd deze mededeling uit te vaardigen.

b) Subsidiariteit

De grondhouding van het kabinet is positief. Het kabinet hecht bijzonder veel waarde aan het goed naleven van het subsidiariteitsbeginsel gezien de nationale bevoegdheid op het gebied van democratische processen. De mededeling heeft tot doel het beschermen van de Europese democratieën. Gezien het grens overstijgend karakter van de beschreven problematiek in de mededeling, en de meerwaarde van kennisuitwisseling tussen de lidstaten, is optreden op EU-niveau wenselijk. Een gezamenlijke Europese aanpak op onderwerpen als bijvoorbeeld (heimelijke) beïnvloeding van statelijke actoren, is benodigd aangezien deze dreigingen niet stoppen aan de grenzen. Daarnaast spelen beïnvloedingsoperaties, zoals het verspreiden van desinformatie, zich vaak online af op zeer grote online platformen. Deze platformen opereren veelal in meerdere of alle lidstaten. Bovendien heeft samenwerking op EU-niveau meerwaarde doordat het bijdraagt aan de uitwisseling van kennis op het gebied van democratische processen tussen de lidstaten. Bijvoorbeeld het delen van *best practices* op het gebied van waarborgen verkiezingsintegriteit of het bevorderen van het (online) publieke debat. Om die redenen is nader optreden op het niveau van de EU gerechtvaardigd.

c) Proportionaliteit

De grondhouding van het kabinet is positief. De mededeling heeft tot doel het beschermen van de Europese democratieën. Het voorgestelde optreden is geschikt om deze doelstelling te bereiken, omdat dit voorstel ziet op verbeterde kennis-deling en samenwerking, het harmoniseren van structuren en processen om gezamenlijk onze democratische samenleving

²¹ Bij de Raad Algemene Zaken op 27 mei 2025 heeft de Raad Voorzitterschapsconclusies onder Pools voorzitterschap breed ondersteund.

beter te beschermen en bevorderen. De mededeling kondigt diverse niet-regulerende initiatieven aan, gericht op het creëren van maatregelen voor een sterke en vrije democratie, zoals bijvoorbeeld het stimuleren van mediavrijheid en pluriformiteit. Het kabinet is van oordeel dat deze middelen in de juiste verhouding staan tot het bereiken van het doel. De aangekondigde acties gaan niet verder dan noodzakelijk, omdat de mededeling genoeg ruimte laat aan de lidstaten om eigen taken, verantwoordelijkheden en beleidskeuzes te maken om eigenstandig en verdergaande maatregelen te nemen.

d) Financiële gevolgen

In deze mededeling worden geen concrete voorstellen gedaan die financiële gevolgen hebben. Wel worden diverse fondsen genoemd, zoals o.a. *Citizens Equality, Rights and Values* (CERV) en *Creative Europe*, die kunnen worden aangewend voor financiering van diverse initiatieven. Indien er desalniettemin toch voorstellen zijn met gevolgen voor de EU-begroting is Nederland van mening dat de benodigde EU-middelen gevonden dienen te worden binnen de in de Raad afgesproken financiële kaders van de EU-begroting 2021–2027, of voor 2028–2034, zoals AgoraEU, CERV+ en Media+. Mogelijke gevolgen voor de nationale begroting worden ingepast op de begroting van de beleidsverantwoordelijke departementen, conform de regels van de budgetdiscipline.

Onder het nieuwe MFK acht het kabinet het cruciaal dat er voldoende financiële ruimte binnen de beschikbare middelen van de Global Europe pilaar wordt gewaarborgd voor mensenrechten, democratie en goed bestuur.²²

e) Gevolgen voor regeldruk, concurrentiekracht en geopolitieke aspecten

De lancering van het EUDS is ten dele een reactie op de geopolitieke spanningen en bedreigingen van onze democratische rechtsstaat en ten dele een ambitie om de institutionele kern van de EU en de lidstaten te versterken. In de *State of the Union 2025* heeft Commissievoorzitter Von Der Leyen de urgente ambitie en opgave vastgesteld om het fundament van Europa te versterken: een vrij en veilig Europa, met de nadruk op de grondbeginselen van de EU: menselijke waardigheid en waarden, gelijke behandeling voor een ieder, vrijheid, democratie en rechtsstaat.²³ De mededeling lijkt op hoofdlijnen goed aan te sluiten bij het reeds ingezette beleid. Bij de uitwerking van de voorgestelde maatregelen zal Nederland zich uiteraard inzetten om bij de invulling daarvan de gevolgen voor de regeldruk zo minimaal mogelijk te houden. Toekomstige voorstellen die zullen voortvloeien uit deze mededeling zullen door Nederland afzonderlijk worden beoordeeld op het punt van regeldruk en administratieve lasten.

²² BNC-fiche Voorstel verordening voor de oprichting van Global Europe van 16 juli 2025: Fiche 17: [MFK] Voorstel verordening voor de oprichting van Global Europe | Publicatie | Rijksoverheid.nl

²³ Staat van de Unie, https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/state-union/state-union-2025_nl